

“Capgrossos, pigues i berrugues. Figueres, Olot, Vic i els seus esparriots”

Exposició itinerant 2012: Barcelona, del 8 de febrer al 13 de març; Vic, del 29 de juny al 22 de juliol; Olot, de l'1 de setembre a l'11 de novembre, i Figueres, del 23 de novembre al 27 de gener.

El Museu dels Sants d'Olot ha produït aquesta exposició centrada en la figura dels esparriots de Figueres, Olot i Vic. Per primera vegada, es podran veure junts en una mostra itinerant aquests personatges de la faràndula de les tres ciutats: el Cap de Lligamosques, en Berruga i el Cap de Llúpia, respectivament, amb el cap de Lligamosques atribuït a Ramon Amadeu de la família Bolós d'Olot. Comissariada per Manel Carrera, s'inaugura el dia 9 de febrer, al Palau Moja de Barcelona i, al llarg del 2012, es podrà veure a les tres dels seus protagonistes.

D'esquerra a dreta: Berruga, Cap de Lligamosques i Cap de Llúpia

Els esparriots

“Els esparriots són el personatge que obre els seguicis festius i acompanya algun dels balls o entremesos de la festa. La seva feina consisteix en obrir pas i marcar l'espai festiu (o escènic o sagrat) per on ha de deambular el seguici o processó. Sol ser una figura estafeta o bé vestida estafolàriament, que gaudeix del consentiment de fustigar als badocs que assisteixen al pas de la processó, seguici o representació. Contra l'esparriot no pot tornar-s'hi ningú.”¹

El mot esparriot prové etimològicament de *parrac* o *esparrac* i fa referència a aquella persona que vestia amb roba esparracada o feta de retalls. També es vincula amb Pierrot, un dels primers personatges de la *Commedia dell'arte*, que eren qui s'encarregaven de les funcions d'animador a les obres de teatre.

La figura de l'esparriot neix en una època en què l'espai públic no estava tan delimitat com en l'actualitat i la seva funció era, precisament, procurar l'espai necessari perquè es pogués desenvolupar la festa popular, relacionada amb la faràndula, durant les Festes de les poblacions. Tant en les desfilades i cercaviles com en el moment de l'actuació principal a la plaça Major, s'encarregava de fer apartar la gent per tal que el seguici (sovint encapçalant pels gegants) pogués avançar i perquè es poguessin desenvolupar els balls de la faràndula. Sovint exercia aquesta autoritat amb uns mètodes poc ortodoxos, ajudant-se d'alguns estri contundent per aconseguir el seu objectiu.

Aquest paper el van desenvolupar fins a finals del segle XIX i, en alguns llocs, també durant el segle XX. En l'actualitat, però, aquesta funció s'ha vist difuminada i aquests personatges han adquirit altres rols: de mestre de cerimònies, d'animador o de provocador, que persegueix la canalla i els badocs.

També ha variat el seu vestuari i s'han eliminat alguns dels estris contundents.

L'esparriot és una peça popular reconeguda tant a nivell català com internacional.

¹ Moya, Bienve. Nans i esparriots. <http://bienve.wordpress.com/2006/11/>

Els tres protagonistes: Berruga, Cap de Lligamosques i Cap de Llúpia

Les figures del Berruga de Figueres, el Cap de Lligamosques d'Olot i el Cap de Llúpia de Vic, tenen un mateix origen, estan fets a partir d'un mateix cap original –el Lligamosques–, cosa que fa que comparteixin una sèrie de característiques.

La figura original del Lligamosques es pensa que fou creada per l'escultor Ramon Amadeu i, actualment, és propietat de la família de Bolós d'Olot. Va ser a partir d'aquest que es van crear els actuals Cap de Lligamosques, Cap de Llúpia i Berruga, una mica més grans que l'original per donar més comoditat als seus portadors. És per això que hi ha una gran similitud de morfologia entre les tres figures de les tres ciutats.

Alguns elements s'han mantingut, altres han variat i altres s'han modificat en cada cas. L'original, portava, per exemple, bigoti, masclat i una mota de cabells, trets que cap dels tres actuals ha conservat. En canvi, sí que conserven les patilles llargues, les celles arquejades, la boca oberta que deixa al descobert la manca d'algunes dents i berrugues. Aquest darrer element varia en cadascun: el Cap de Lligamosques en té una de negra a la galta esquerra, en Berruga una a la galta dreta i una al cap i en Llúpia tres, a la galta esquerra, al cap i al front. Una altra diferència física és que el Llúpia és barbut, mentre que els altres dos no ho són.

També ha variat l'evolució de la seva funció. El Cap de Llúpia fa el paper de provocador, el Berruga d'animador i el Cap de Lligamosques de mestre de cerimònies.

Finalment, ha evolucionat diferent, també, el seu vestuari. El Cap de Lligamosques segueix portant la indumentària documentada en les fotografies antigues: bata i esclavina vermelles amb ribet groc. El Llúpia va vestit de joglar i en Berruga d'arlequí amb cintes i cascavells.

L'exposició

En aquesta mostra, serà la primera vegada que es reuneixen aquests tres cap grossos tan vinculats entre ells, ja sigui pel seu origen comú com per la proximitat de les tres ciutats. La voluntat és, posar en paral·lel aquest punt en comú de la imatgeria popular d'Olot, Vic i Figueres, i difondre els elements populars de les festes de les tres ciutats. Posar en valor el patrimoni etnològic dels tres territoris i donar-los a conèixer als altres. Tot plegat amb la intenció de potenciar la relació cultural entre les tres i més ara que, amb les noves vies de comunicació, són tres ciutats molt properes.

S'hi podran veure els capgrossos, els vestits i les sabates del Cap de Lligamosques, del Cap de Llúpia i d'en Berruga, així com el capgròs original del qual provenen els tres. Es complementarà amb figures d'esparriots d'altres poblacions.

Manel Carrera, comissari de l'exposició

Manel Carrera és el director i fundador de Festes.org, un centre d'informació i recursos sobre les celebracions festives i populars catalanes, que recull i documenta des de l'any 1.999 totes les festes populars dels territoris de parla catalana, així com també expressions de caire festiu d'altres cultures. Carrera ha escrit diferents articles en revistes especialitzades com La Caramela i ha col·laborat en l'edició de diferents llibres.

Catàleg

La mostra s'acompanya i es complementa d'un catàleg que recull tota la documentació i que amplia els continguts de la mateixa amb la col·laboració d'especialistes en la matèria com l'historiador olotí, Josep Murlà, que ha treballat en profunditat aquesta temàtica, o Jan Grau, tècnic del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

On i quan es podrà veure

Barcelona

Palau Moja

Del 9 de febrer al 13 de març

Inauguració: dimecres 8 de febrer, a les 19 h

C/ Portaferrissa, 1

Horaris:

De dimarts a dissabte d'11 a 20 h

Diumenge i festius d'11 a 15 h

Dilluns tancat

Entrada gratuïta

Vic

Temple Romà

Del 29 de juny al 22 de juliol

Inauguració: 29 de juny, a les 19 h

C/ Pare Xifré s/n

Horaris:

De dimarts a dissabte d'11 a 13 h i de 18 a 20 h

Diumenges de 18 a 20 h

Dilluns tancat

Entrada gratuïta

Olot

Museu dels Sants

De l'1 de setembre a l'11 de novembre

Inauguració: dissabte 1 de setembre, a les 17 h

C/ de Joaquim Vayreda, 9

Horaris:

De dimarts a divendres de 10 a 13 h i de 15 a 18 h

Dissabtes de 10 a 13 h i de 16 a 19 h

Diumenges i festius: d'11 a 14 h

Dilluns tancat

Entrada gratuïta

Figueres

Museu de l'Empordà

Del 23 de novembre al 27 de gener

Inauguració: divendres 23 de novembre, a les 19 h

Rambla, 2

Horaris:

De dimarts a dissabte d'11 a 19 h

Diumenges i festius d'11 a 14 h

Dilluns tancat

Entrada gratuïta